

821.135.1

scriitori
români
contemporani

RADU VANCU

TRANSPARENȚA

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

*ce frumoasă e moartea – nu? – nodul în gât
și ochii măriți – care te fixează deodată,
și mâna zvâcnită la rădăcina, migălos răsfirată,
a durerii din piept – acolo, unde pulsează urât*

*carotida – și vezi că nu mai poate, nu mai poate
să respire – și stai – și tu ești aici, dincoace – și nu simți
nimic – (ai vrea, nelămurit, doar să fugi, să fii într-altă parte)
și ce frumoasă e moartea – și e un soare cu zimți*

*foarte înceți pe fața care se face lividă – și ce
frumoasă e moartea – (și asta, de pildă, e
o clipă, care trece, nu trece, – și mai târziu*

*tu faci vorbe – din astea –) și ce frumoasă
e moartea – și chiar, sfinți părinți – știu –
iadul e nepuțința de a iubi – de a simți – și ce frumos –*

Mircea Ivănescu, minciună?

S-AU FĂCUT IERI EXACT OPTSPREZECE DE ANI DE CÂND, ÎN Fordul Escort gri-albastru al Megăi, deja definitiv macerați amândoi în votcă și Rocket Fuel, i-am spus, cu tonul vag ridicol al cuiva care face o confidență ultimă:

— Știi, eu nu cred în realitatea lumii.

Nici măcar nu s-a uitat la mine. Abia atunci am înțeles că nici unul din noi doi nu credem în realitatea lumii. Nici unul dintre noi toți. Ceea ce a fost pe cât de liniștitor, pe atât de devastator.

Suntem de altfel chit, nici lumea nu prea crede în realitatea noastră. Altfel nu ne-ar lăsa să supraviețuim nici măcar atât.

— Realitatea, tâmpișel, e chestia care, când nu mai crezi în ea, tot nu dispăre, mi-a zis – cumva amuzată, cumva iritată, îmi venea greu să-mi dau seama, ca întotdeauna.

Mi-a aruncat apoi una dintre privirile ei laterale.

— E din Philip K. Dick.

— O fi, dar zău că nu cred în realitatea lumii.

— Nu ce ai spus tu – ce ți-am răspuns eu e din Dick.

Uite că-mi amintesc ce mașină avea – eu, care pe vremea aia nu deosebeam un Citroën de un Volkswagen; uite că-mi amintesc unde anume ne aflam în acel Sibiu al adolescenței mele halucinate și mizerabile de la sfârșitul halucinațiilor și mizerabililor ani '90, adică pe strada Rusciorului, vizavi de brutăria Cuptorul de aur – eu, care altfel am orientarea în spațiu a unei căpușe, pentru care unicul indiciu de pe lumea asta e mirosul înnebunitor al acidului butiric din porii mamiferelor (eu sunt o căpușă lipsită până și de mirosul acidului butiric, de fapt; singurul meu indiciu că lumea

ar putea totuși să existe a fost dintotdeauna Mega); uite că-mi amintesc cum, după încă vreo douăzeci de secunde de tăcere, pe care știa uneori să le facă să echivaleze cu un cuaternar întreg, a făcut un U-turn, cum zic americanii, și, tot fără să mă privească, a tăiat apoi orașul în două, a ieșit pe șoseaua spre sud – și a accelerat cât ținea motorul. I-a dat blană, cum ziceam pe vremea aia, și cum poate se mai zice și acum. La 120, Fordul deja tremura, la 140 țipa, la 160 ne implora aproape mistic să-l lăsăm în pace, undeva aproape de 180 s-a liniștit de parcă am fi depășit bariera sunetului. Se vedea acum limpede prin parbriz că filtrele de editare a realității nu mai făceau față.

— N-ai cum să crezi în realitatea lumii după 160, a zis Mega.

Și, după câteva secunde tăcere:

— Și nici înainte, dacă ai o urmă de inteligență.

Mă întreb dacă motorul Fordului credea în realitatea noastră. Dacă avea, adică, vreo urmă de inteligență.

Apoi am devenit, cum mi se întâmpla când eram leșinat de spaimă sau de plăcere, transparent.

Nu era nici pe departe prima dată când deveneam transparent. Mi se întâmplase prima dată încă de la grădiniță, după care chestia cu transparența dispăruse, ca o boală a copilăriei, și reapăruse pe neașteptate în primii ani de gimnaziu, după o bătaie crâncenă cu frații Dinamită. La grădiniță, mă făceam transparent în lungile seri de iarnă când femeia de serviciu îmi spunea poveștile ei hipnotice și demente care răsuceau și încrețeau carnea pe mine, mi-o crâmpoțeau în jurul oaselor cu aceleași mișcări pricepute și scurte pe care le făcea când învelea cârpele urât mirositoare în jurul T-urilor de lemn cu care spăla holurile și sălile de clasă ale grădiniței (uneori, după poveștile ei, nu doar că semănăm cu cârpele alea, dar miroseam la fel de urât). Eram singurul copil după care părinții nu puteau să vină la ora regulamentară de închidere a grădiniței, lucrau în schimburi, cum se zicea pe atunci, și nici nu aveam vreo altă rudă care să poată veni după mine, cum aveau ceilalți copii aflați în situația mea, așa că directoarea grădiniței îi ceruse femeii de serviciu să mai stea cu mine o oră-două, până când putea să vină cineva să mă ia.

Nu era o mare fericire, bineînțeles, pentru biata femeie de serviciu să fie nevoită să rămână cu mine peste program, zi de zi. Și nici nu făcea mari eforturi să-și ascundă neplăcerea de a se fi pricopsit cu mine. Grădinița se golea, luminile din sălile de clasă se stingeau una câte una, întunericul lua repede în stăpânirea clădirea, gigantică pentru noi, și ne retrăgeam undeva în burta ei, într-o săliță de la demisol, unde stăteam smirnă pe băncuță, cu spatele lipit de peretele rece, iar femeia de serviciu, canonizată de lumina știrbă a unei veioze cu abajurul spart, tricota și îmi spunea povești. Nici măcar nu eram sigur că mi le spunea mie, vorbea repede în timp ce tricota, cuvintele îi ieșeau din gură în ritmul andrelor harnice și pricepute, se tricotau unele pe altele și îmi tricotau și mie creierul, împungându-l, înădindu-l, împletindu-l, încât sub părul zbârlit de spaimă se afla la sfârșit un creier în formă de căciuliță sau de mănușă sau de ciorap îmbibat în substanța cu miros de clor și de dezinfectant a spaimii. Pe măsură ce povestea, mă strângeam tot mai mult în mine însumi, din ce în ce mai împietrit de groază, cu spatele lipit de zidul înghețat, până ce eram o pictură rupestră luminată intermitent de flacăra crudă a poveștii. Când groaza mă împietrea cu totul, nu mai aveam altă scăpare decât să mă fac transparent – și începeam să îmi șterg tot mai mult făptura din conturul picturii rupestre, încât realitatea pâlăia din ce în ce mai stins în mine, eram o lumânărică de carne îngrozită luminând un contur corporal gol și sperând cu disperare să se stingă, să cufunde cu totul în întuneric leviatanul pustiu al grădiniței și pictura rupestră din stomacul lui. Iar atunci când lumânarea chiar se stingea, rareori, ce-i drept, deveneam – cum ziceam mai devreme – transparent.

Îmi povestea despre felul în care, cu un an înainte să mă nasc, paharele de cristal fals și bibelourile de porțelan ieftin din toată România au început să cânte pe policioarele lor de sticlă. Era o seară de martie, pe la nouă și jumătate, și toți românii au auzit clar, în aceeași secundă, cum vitrinele și bufetele și dulapurile lor de sufragerie încep să clinchetească pline de bucurie, anunțând cu muzica lor de cristale false nașterea noastră de peste un an.

— Nu se mai trimit acum îngerii de lumină, spunea femeia de serviciu, mișcând creaționist și precis din andreele, se trimit îngerii de porțelan. Sau de cristal fals.

Și râdea, cu răsul ei care și acum îmi face creierul transparent de spaimă.

Iar muzica aceea a îngerilor de cristale false a pus în mișcare lustrele, care au început să se agite frenetic de bucurie sub tavanele blocurilor muncitorești sau ale caselor bătrânești, sau ale grădinițelor, sau ale oficiilor B.T.T., sau ale sediilor de partid. Și a pus în mișcare mesele și paturile și scaunele și băncile din blocuri și din școli și din spitale. Și a pus în mișcare blocurile muncitorești și școlile și spitalele și grădinițele și oficiile B.T.T. și sediile de partid. Și a pus în mișcare munții falnici, și câmpiile roditoare, și apele limpezi precum cristalul și câmpiile mănoase, grânare ale Europei, și piramidele energetice de sub Bucegi, și tunelurile sacre de sub Sarmisegetuza, și toată harta în relief a țării noastre în formă de buchet de flori cu 33% munți, 33% câmpii, 33% dealuri, 33% delte, 33% mare, 33% spațiu mioritic, 33% areal carpato-danubiano-pontic. Toată România noastră și a copiilor noștri și a copiilor copiilor noștri dansa pe muzica de cristale false care anunța nașterea mea ce avea să vină peste un an.

Iar oamenii dansau și ei de fericire în fața blocurilor și a școlilor, și a grădinițelor, și a C.A.P.-urilor, și a sediilor de partid. Românul dansa de mână cu ungurul și cu sasul, și cu țiganul, și cu evreul și cu armânul, leul de la grădina zoologică din Dumbrava Sibiului dansa ținându-se de etichetele din față cu mielul și lupul cu mama mielului și tigrul cu gazela, osemintele dacilor dansau cu cele ale romanilor, cele ale răzeșilor cu cele ale trașilor în țeapă, munții dansau cu marea și Bărăganul cu Delta, România toată se curbase asupra ei însăși și dansa ipsaționist pe muzica Bunei Vestiri a cristalelor false.

Iar când veselie era mai mare, pământul a crăpat, ca un cristal la acute nepământean de înalte, blocurile și spitalele și grădinițele și oficiile B.T.T. și sediile de partid s-au făcut țândări, tații și mamele, și fiii, și fiicele, și nepoții și nepoțelele care dansau de bucurie în cinstea mea au fost înghițiți de gurile de foc apărute în pământ sau terciuți sub molozul clădirilor, România ipsaționistă s-a

prăbușit peste ea însăși – și au murit cu miile, cu zecile de mii, păcăliți de muzica acelei Bune Vestiri false, cântată de îngerii de porțelan și de cupele de cristal fals din vitrinele și bufetele și dulapurile de sufragerie ale României. Zeci de mii de oameni au ars sau au fost striviți de vii din pricina nașterii mele, inclusiv soțul femeii de serviciu, care se afla în delegație în București, și o lăsase acum pe drumuri, cu patru copii care o așteptau acasă și la care ea nu putea merge, din cauza mea, care după ce îi omorâsem soțul o țineam aici, departe de copiii ei, care nu puteau a pipi și a clor și a groază. Și era mai mult ca sigur că și mama mea adevărată și tatăl meu adevărat muriseră la acea falsă Bună Vestire, fără să mai apuce să mă nască, încât fusesem născut și crescut de o mamă falsă și un tată fals și aveam surioare false și frați falși, care se distrau toți pe seama mea prefăcându-se că sunt ai mei și mă iubesc și au grijă de mine, dar în curând o să-mi spună adevărul, iar creierul și inima mea o să înceapă atunci să clinchetească ca îngerii de porțelan sau paharele de cristal fals, iar de la muzica lor toată România o să înceapă iar să clinchetească, și o să primim atunci cu toții, până la ultimul, ceea ce merităm din plin.

Transparent, înțepenit de groază, atât de nemișcat încât Trois Frères și Altamira și Lascaux păreau pe lângă mine desene animate în toată regula, încercam din răspuțeri să nu îmi clinchetească inima sau creierul.

Acum doi ani ne aflăm în Lefkada, în Grecia, condusesem toată noaptea ca să ajungem spre dimineață. Îmi place să conduc noaptea, irealitatea lumii se petrece atunci la vedere, e imediată, cum zice Blecher, toate camuflajele și filtrele și mecanismele de editare din timpul zilei, care împreună dau lumii senzația de realitate, sunt atunci dezactivate – încât ce se petrece pe parbriz e irealitatea pură, e Nirvana, e ceea ce vede inițiatul după ce a dat țesătura deasă de fenomene la o parte. Ceea ce ai vedea dacă ai putea da aerul la o parte. Ziua, iluzia realității e mai puternică, ceea ce bineînțeles că e iritant; pe deasupra, mă irita să conduc ziua și faptul că, de câte ori mă uitam în oglinda retrovizoare, vedeam iconița Mirelui zâmbind ironic-răbdătoare pe desktopul de un albastru insuportabil al cerului. Mega dormea în dreapta mea, îi era frică

să doarmă întinsă pe bancheta din spate, așa murise în 2001 Iustin Panța, pe care îl cunoscuse destul de bine, Panța, care era inginer electronist, lucrase o vreme pentru tatăl ei, pusese în ordine rețeaua electronică a brigăzii Secret Documents – poetul dormea pe bancheta din spate, în momentul accidentului zburase prin parbriz și i se smulsese un fragment din picior, și totuși reieșea că a mai trăit vreo câteva minute așa, cu piciorul smuls, din ce spuneau martorii oculari. Mega rămăsese cu spaima acelor câteva minute și era convinsă că, pe locul din dreapta, fie mori pe loc, fie nu mori deloc. Așa că dormea cumva chinuit, cu bărbia în piept, foarte palidă, ca întotdeauna, foarte reală, singurul punct real al realității, ca întotdeauna.

La pensiunea de pe insulă, Demetrios ne pregătise o sticlă de ouzo și două pahare înalte, mai degrabă de șampanie. Ținuse minte de anul trecut că-mi place ouzo, îl beam nediluat, ca pe o votcă mediteraneană, mă liniștea întotdeauna, sau poate era doar un placebo după ce citisem la Berryman chestia cu *ouzo was peaceful in the fearful nights*. La mine era liniștitor și ziua. Ne pusese în pahare și niște bețișoare care în partea de sus aveau înfipte în ele un soi de îngerași de hârtie creponată. Erau făcute de fiica lui special *für ein paar romantische Jünglings*, ne-a spus râzând într-o germană de fost recoltator de sparanghel în zona Steinhaldenfeld din Stuttgart. Am luat sticla de ouzo, paharele, îngerașii trași în țeară și cearșaful și ne-am năpustit spre plajă – Mega foarte grăbită, eu puțin în urma ei, ca să-i văd micul și adorabilul șchiopătat al piciorului stâng, căpătat după catastrofă, când iliacul stâng îi fusese făcut zob – și pe care-l găseam atât de excitant.

Egremni era, după pliantele turistice, cea mai frumoasă plajă din Lefkada, iar după noi, cea mai frumoasă plajă din lume. Nu doar fiindcă toate camuflajele și filtrele și mecanismele de editare a realității o făceau să arate într-adevăr neverosimil de frumoasă; ci fiindcă era singura plajă din lume unde Mega, care nu știa să înoate, nu se simțea amenințată de mare. Era argumentul cel mai obiectiv cu putință al frumuseții. Plaja era atât de dement de frumoasă, încât suspenda groaza, așa cum îngerii Bibliei sunt atât de înspăimântător de frumoși, încât acel „Nu te teme“ cu care își încep întotdeauna discursul e cu totul fără rost. Nu există în Biblie

nici o femeie traumatizată de întâlnirea cu îngerul. Pentru Mega, Egremni era îngerul ei biblic, atât de frumos, încât suspenda până și teama bazală de înec.

Era încă dimineața devreme, am făcut dragoste pe plaja pustie, așa cum făceam întotdeauna. Egremni era într-adevăr un înger, însă unul erotizat și pofticios. Mica moarte ne-a întins apoi pe cearșaf, am zăcut o vreme așa, apoi, când soarele s-a obrăznicit, am golit paharele de ouzo și am intrat în apă. Pe Mega, mica moarte părea mai întâi că o trezește, că-i activează un neașteptat și adorabil ego sarcastic, și imediat după aia că o moleșește mereu cu totul, o tachinasem dintotdeauna, de la primele dăți când făcuserăm dragoste, spunându-i că nu e admisibil ca cineva numit Mega să fie tuflit de altcineva numit mica, fie ea și o mică moarte; răsese, după care mi-a răspuns că numele ei vine de la Megamoarte, când era în liceu transcrisese greșit pe coperta desenată manual a unei casete audio numele formației Megadeth, o vreme colegii o strigaseră Megamoarta, din care rămăsese apoi Mega. Tocmai, i-am spus, cum poate fi Megamoarta înfrântă de o mică moarte? Dar cine ți-a zis că sunt înfrântă, mă contrase, ridicându-se din nou deasupra mea.

Nici la Egremni mica moarte nu avea, de fapt, putere asupra ei. În apă, Mega reînviase pe loc, nimic din groaza ei față de mare nu mai rămânea aici; se hârjonea cu mine, nu-i trecuse câtuși de puțin febra erotică, nu mai eram chiar singuri, pe plajă erau risipiți și alți oameni, însă nu părea s-o deranjeze, era toată numai jucăușenie, răs, insinuare și provocare. Ne depărtaserăm la vreo zece-cincisprezece metri de mal, ne indispuinea puțin pe amândoi stânca prea evident sculptată în formă de turlă de bisericuță grecească la poalele căreia se afla plaja, de la catastrofă încoace eram foarte atenți la detaliile astea. Așa că intraserăm destul de serios în apă, încercând să ieșim de sub umbra turlei, întinsă pe transparența lichidă și neverosimil de albastră ca-ntr-un poem romantic de Shelley, ne depărtaserăm deja, cum spuneam, cam vreo zece-cincisprezece metri de mal, ceea ce pentru Mega ar fi trebuit să fie în mod normal un hău cosmic, ne făceam deja tot mai serios de lucru unul cu altul, când peste clipeala aproape sentimentală a valurilor micuțe s-a auzit, încet dar ferm, *clinchetitul*, ca un mic

râs sarcastic – inima mi-a stat, m-am uitat spre mal, paharele goale de ouzo tremurau și se ciocneau unul de celălalt, îngerașii de hârtie creponată păreau că ne fac fericiți cu mâna, anunțând cine știe ce veste, am ridicat amândoi deodată ochii spre stâncă, *știind* – într-adevăr, exact așa cum știam dinainte să vedem, turla de calcar tremura din ce în ce mai violent, mi-a trecut prin cap mai întâi că nimic nu mă mai scapă de transparență, apoi că sunt prima pictură rupestră care se transformă în acuarelă marină.

Plaja Egremni era o fâșie de nisip aflată la poalele unor stânci enorme și foarte angulare, cutremurul făcea acum ca nu doar turla noastră blestemată, dar întregul șir de stânci să se prăbușească, într-un efect de domino geologic, peste plajă. Am văzut amândoi cum îngerașii creponați ai acelei Bune vestiri enigmatice sunt îngropați, odată cu cearșaful nostru, cu paharele, cu sticla de ouzo, cu sutienul Megăi, cu ceasul meu, sub turla de calcar uriașă, nemagrittiană, de forma unei mânăși cu un singur deget, pe care mușchiul era atât de gros, încât părea tricotat. Am rămas în apă, așteptând să-mi treacă transparența, fundul mării tremura sub tălpile noastre ca un copil terifiat, în curând toată plaja era tricotată în mușchi verde.

Demetrios venise după noi în goană, fuseserăm norocoși, câțiva turiști muriseră prinși sub stânci. Grecul turuia întruna în germana lui fantezistă, nu-l puteam asculta, am ajuns la pensiune în tăcere, eu pe bancheta din spate a mașinii lui Demetrios, Mega, înfășurată într-o pătură, pe scaunul din dreapta. Din oglinda lui retrovizoare, iconița Mirelui era absentă. Când am ajuns în cameră, s-a repezit la mine, m-a strâns în brațe, apoi am făcut dragoste pe tăcute, disperat, cum se face după măceluri sau după cataclisme, îndelung, până când și ea nu mai era în brațele mele decât o transparență tremurătoare. La sfârșit, înainte de a se prăbuși în letargie, mi-a șoptit în ureche:

— Vezi, Megamoartea a înfrânt mica moarte.

L-am cunoscut a doua zi, la pensiunea lui Demetrios, pe Thomas Verykios, australianul care a filmat din micuța lui barcă de pescuit prăbușirea stâncilor pe plaja Egremni. Mă uit uneori la filmarea lui, m-am uitat și adineauri. Știu că e imposibil, fiindcă barca lui era în cu totul altă parte a golfulețului decât noi; însă,

dacă ai un *sound system* cât de cât serios, măcar un Harbinger de 120 de wați, ca al meu, dacă dai sonorul la maximum, între secundele 14 și 18 poți să distingi, foarte slab, însă întru totul deslușit, un clinchetit. Aproape inaudibil, dar limpede. Un fel de transparență sonoră. Și tremurătoare.

Îmi povestea despre o păpușă făcută din carne, așa ca mine, care se mișca și râdea și plângea, tot ca mine, și care creștea de la un an la celălalt, tot ca mine, și de care probabil că mi-ar fi plăcut și ar fi ajuns jucăria mea favorită, și aș fi făcut-o fericită și m-ar fi făcut fericit, doar că, după ce a crescut numai un pic mai mare decât mine, păpușii a început deodată să-i curgă sânge dintre picioare, așa cum o să le curgă și păpușilor mele de acasă, iar după o vreme burta păpușii a început să crească, tot mai mare, tot mai umflată, și în cele din urmă, deodată cu sângele, s-a scurs afară din burta ei Dumnezeu, care se ascunsese fără ca nimeni să știe când și cum și de ce acolo. Femeia de serviciu își îndesa sub pulover gheme și sculuri roșii de lână, mergea apoi crăcănat și greoi, se trântea deodată pe jos, dădea convulsiv din picioare, scotea boțul de lână roșie și mi-l arăta, strigând: Dumnezeu! Peste capul meu de pictură rupestră adia atunci focul sacru. Și, povestea ea mai departe, patruzeci de mii de copii au fost uciși de un împărat care-l voia pe Dumnezeu-fiul-păpușii; iar cei patruzeci de mii, știind pentru ce sunt uciși, aplaudau fericiți din cele optzeci de mii de palmuțe semitransparente, cântau imnuri de slavă din cele patruzeci de mii de gâtuțuri neînvățate cu vorbitul. Și îmi cerea să aplaud și eu – cine a mai văzut pictură rupestră să aplaude? Și totuși aplaudam, focul sacru îmi făcea pe neștiute mâinile să se miște, așa cum făcuse burta păpușii să crească – în vreme ce povestea mai departe: Dumnezeu-fiul-păpușii a fost cel mai bun copil care a existat vreodată, el nu scotea ochii vrăbiuțelor cu acul de gămlie, cum sigur făceam eu, nu arunca pisicilor și câinilor bucățele de carne cu ace și cioburi prin ele, nu ținea bieteles femeii de serviciu peste program, ci dimpotrivă, dacă găsea vreo vrăbiuță cu ochii scoși îi trecea palma pe dinaintea lor și ochii îi reapăreau, vii și strălucitori, în găurile triste, dacă vedea vreun câine sau vreo pisică tăvălindu-se de durere, trecea palmuța peste stomacul